

Hebrew Writers Association in Israel

"אלו ואלו"

Reviewed Work(s): לאו ולא by פ. לנדר

Review by: פ. לנדר

Source:

Moznaim /

מאזנים

Vol. No. pp. 63-64 (א' תש"ב)

Published by: Hebrew Writers Association in Israel

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/23822906>

Accessed: 02-05-2018 07:44 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Hebrew Writers Association in Israel is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Moznaim* / מאזנים.

JSTOR

<http://www.jstor.org>

העברית, ושהם משמשים בסיס נפשי לתנועת התחיה הלאומית ולמלחמתה האידיאולוגית".
די בזה.

ר' ב.

„אלו ואלו“

וקובעות את זוהרן בתוכה. ומיד הכל יוצא מידי פשוטו של דבר. ואין אותו מעשה באדם הנדחק למקום שגדולים עומדים, מעשה הִלצה או שנינה סתם, יש גם בו מאותה חתירה אל השיתין של האדם ותפישתו את תופעות החיים. ואף מוסר־ההשכל אינו שוב מוסר השכל שבטבע הדברים. הוא, כאילו, קבוע ועומד בפני עצמו, בולט ביחודו ואין לו נגיעה במישרין בטבע של אדם, שהוא הוויה לחד. יש חוקים למוסר השכל וחוקים למוסר הנפש. „ולא ידע על מה הוא רץ... ביקש להפסיק ריצתו, רצו רגליו מאליהן. ואף על פי שרצו לא זוו ממקומן“.

הרוצה עגנון להביע בקובץ סיפורים זה, שאין בכוח רצונו של האדם לשנות במשהו מן המטבע הטבוע? דומה שכן הדבר. אין כל גיבוריו בסיפורים אלה (המותר לכנות אותם בשם גיבורים?) ואף הוא עצמו, המשמש סמל למעשים ולרחשי מעשים, יכולים לפעול ולא כלום. ואין חילוק בסופו של מעשה, בין אותו ריקא הנדחק למקום גדולים ובין האַרטמאַן שבסיפור „פנים אחרות“, או בין גיבור „פת שלימה“, „לילות“ (אחד מסיפוריו הראשונים של עגנון), „הרופא וגרושתו“. החטא הקדמון מקנן בלב כולם והם נעשים עליו. מנחשים הם את הצפוי להם ואין הם יכולים לעשות מאומה. המלאך והשטן כרוכים בלבו של האדם מתוך ברית בין בתרים ומכיוון שכאן כל אדם משמעו יהודי, ברית זו כאילו העמיקה פי כמה וכמה.

ומבחינה זו כדאי לנתח יפה את יצירותיו של עגנון. משהו ויותר מזה נלמד מהן על חידת נפשו של היהודי בן הדור הזה, שכאילו כוחות היצור ניים חזקים כבשוהו, אך בעצם הוא משועבד לכוחות הקדמונים ונפשו — סופה שהיא כאותו גשר שחור שבסיפור „אל הרופא“ ואותם גלים שמתחת לגשר המתקפלים ועולים, מתקפלים ועולים. קראו את שני הסיפורים שבמדור „אנשים ונשים“ ותי-

העברית האינטימית יכולה להתקיים אך בבית-ספר אידיאולוגי לזרמיו, הנותן לילד אידיאל ממשי זרטי, והיכול משום זה לעורר באופן טבעי־דינמי את הרגשות הגבוהים, שאליהם חותרת הפדגוגיה

כפסיפס רבגוני נראה לעינינו ספרו החדש של ש"י עגנון — „אלו ואלו“*. מיד, בסקירה ראשונה, ניכרת יד האמן שקבעה את האבנים והאבנוניות, תוך הבנה ציורית דקה מן הדקה, ומבחינה כל אחת מהן בבוהק ובוהר המיוחד משלה. אך בו בזמן הן משלימות זו את זו, כאברי גוף אלה. וכך נוצר גוף הפסיפס ההרמוני והמושלם. ויחד עם זה, מה זרה ומזרה נראית צורה זו של סיפור לעין הקורא העברי בן הדור. בא ש"י עגנון וסיגל לעצמו את כלי הניתוח הפסיכולוגיים והנפשיים העדינים והמשוכללים, שמנגנון שימושם מורכב ומסובך ביותר. הנה כיצד הצליח לנקוב ולחדור פנימה לתוך הנבכים האטומים של האדם, היצור העמוס סבל ירושה של דורות על דורות — חטא וצער החטא, חשק ומנעמי החשק ופיתוייו, רצונות מוסטים ומאויים שלא נתמלאו. מעיו עגנון והוא מעמיק בנבכים אלה וזרקורו של הכשרון מאיר לו את דרכו.

ובו בזמן שכלי המבחן הפרציוניים ביותר עומדים לרשותו, הנה אין הוא נזקק, כאילו, ללשון דורו. הוא מדבר, כביכול, אותן מלים, אולם הנעימה של המלים, — כסגולתו של אחד מן האנשים המופיעים באחד הסיפורים ב„אלו ואלו“, — היא רחוקה משלנו ושונה מאד. והרכב מנוגד זה בין הלשון ובין דרך היצירה, אולי בו הסוד של כוחו הרב של עגנון? אולי כאן הפירוש המוסבר ביותר להשפעתו על הפרווה העברית הצעירה והטובה?

אין הבדל בדבר במה עטו של עגנון נוגע, אם כבעין אגדה קדומה, או בסיפור מעשה עממי, או בסיפור הִלצה סתם, או במראה תעתועים נפשי, או בסיפור לקוח מחיינו המודרניים. סגולותיו המיוחדות בוקעות את הקליפה הסיפורית המקובלת (* „אלו ואלו“, כרך שמיני ס, כל סיפוריו של שמואל יוסף עגנון, הוצאת שוקן, ירושלים, תש"ב.

„עם לבי“ ומיוחד בהם הניגון. ונועם וחזירות דעת ואף העלאת מחזות ריאליים לדוגמה של סמל יש ב„מאיב לאוהב“. פרק של מאבק עם הישימון והכרעתו. והפרק המיוחד ללשון העברית והנס שבשימוש במלה „מריח“? והסאטירה שב„כדויד חשבו להם כלי שיר“? פיקחות והבנה וראיה של השתלשלות עובדות.

ויש לציין עם סיום את כוחו של עגנון בעיצוב הבלדה העממית. לדאבוננו לא נתברכה עדיין כמעט שירתנו ביצירת בלדה זו. והנה יש ומפתיעה הרות הבלדית המפעמת בשפע בדרך סיפורי המעשה כמו „אף על פי שהיתה שעת, כושר לא זכתה שרה דינה לבנים“, „אחזות קבר“, „כוהן אמת“, „בעל הריחים והטוחן“ ועוד. וזוהר באור עצמו הקטע „דמעות“, בלדה ממיטב הבלדות על הבעשׂׂס לפני התגלותו והוא שׂׂב בכפר אחד ששמו קישיליבץ. גוי זקן כבן מאה מספר, איך היה רואה את הבעשׂׂס משחיו את חלפיו: „ישראלקי בשהיה משחיו את סכיניו היה מלחח את האבן בדמעות“. „אלו ואלו“, הוא הכרך השמיני מ„כל סיפוריו של שמואל יוסף עגנון“. הנוי שבהוצאה יאה לספר. פ. לנדר

ווכחו לדעת. העמיקו להבין את דכיי המאפליה השואגים בתת־ידע האנושי במחזור הסיפורים שבמדור „ספר המעשים“ — ותבינו. אף נסו לעמוד על יסוד סיפורי הנסים המתרחשים כאילו בכל יום „ספר מארץ־ישראל“, „ולא נפשל“, „עינינו הרואות“ — ויאירו עיניכם. כל אותו מופלא בתופעות ובדברים, אינו אלא המאור שבברק העובר מרחקים עצומים שבין נפש לנפש. וחניות הצער והסבל אינן אלא חניות שבהכרה, במסע הנפשות שבעולם.

אך הנה גובר מלאך החסד והוא פורש כנפיו משלו על ההווה. או מגיע לשלטון נועם החן שבסיפור המעשה כשלעצמו, שבשיחה האנושית הנובעת מאליה והמתהפכת כחרוץ ענבר במחרוזת. ודומה הדבר כאילו אותו סבא בעל המקטרות הרבות, שבספר זה, שנתרחש לו הנס, יושב בשעת נופש שבנחת, מפסס את מקטרתו ובין פעפוע לפעפוע הוא משמיע סיפוריו המלאים הערות חרי פות דברי חידוד על מחזות החיים, על נטיות האדם, ארחה ורבעם. ואף דברי שיר יאמר. ונאוו מאד דברי שיר אלה המיועדים לשולמית בקטע

י. א. זֶלְקִינְסוֹן (יע״ס)

מוזכר כי תרגומו עוררו בשעתם התפעלות בכתבי העת העבריים, ואך משודעה נצרותו ועבודתו במיסיון — נבלה ההתפעלות על שפתי העברים קודם שהספיקו לגמור עליו את ההלל. ומצד זה הרי אין לומר, על כל פנים, כי תנועת־הנפש שגרמה לציבור העברי להסתייג בפני יע״ס היא פחות תמימה וטבעית מזו שגרמה לו להלז ליפול אל מחנה הנוצרים, הלוחמים, הבאים להפיץ דתם בישראל. ואם הציבור העברי פרש על עברי־נוצרי זה כעין דוק של שכחה, הרי זה, כנראה, משני טעמים: ראשית, מפני הנטיה שבנפש, שקבעו חכמים, להסיה את הדעת בלי־משים ממאורע מביש או בלתי־נעים; ושנית, מפני שבינתיים הספיק טעמנו בסגנון להשתנות מעט או הרבה. ספק הוא, איפוא, אם יש מקום לכהות בציבור העברי על עול מפורש שנעשה לו ליע״ס, או לטעון כי דחהו יותר משהורה על ידי עצמו או גורלו. האין

המונוגרפיה הנאה של ישראל כהן על „יצחק אדוארד זלקינסון“*, המתרגם העברי המומר, שחי לפני מאה שנה, יש בה מאומץ הצדק ומאמת התיקון, אבל גם מן ההפרזה שבאבהה המקלקלת את השורה. מטרת המחבר היא הריהביליטציה המוסרית והספרותית של זלקינסון, שאת קיפוחו הוא תובע; הוא דורש להעמידו על מהללו, גם כמתרגם יוצר, שהשפעתו בספרותנו היא גדולה משהודו בה בפה מלא, וגם כאישיות מוסרית, שדבקוזה בנצרות נבעה ממקור ישר ותמים.

והנה, אשר לקיפוח הספרותי של זלקינסון, נדמה לי כי טענה זו מוגזמת היא במקצה, שהרי המחבר עצמו מדגיש את יחסו החיובי המפורש של שופט בשער עמו כפרץ סמולנסקין אל כשרונו של יע״ס כמתרגם מפליא לעשות בשפת־עבר, והוא (* ישראל כהן: יצחק אדוארד זלקינסון, אייו וספעלו הספרותי, הוצאת פסילה, ת״א, תשׂׂב.